

Agerdyrkningsberetning

fra Begyndelsen af December.

Siden vi streve vor sidste Agerdyrkningsberetning i Slutningen af September, er Udbyttet af Kartoffel- og Roemarke bjerget, og vel har det været lidt bedre, end man da ventede, men i det Hele taget have disse Afgrøder ikke, lige saa lidt som den forrige Gang omtalte Kornhøst, naaet at give en Middelhøst. Der er imidlertid Forskjel, ikke blot mellem de enkelte Gaarde i Henshold til den Pleje, der er ydet Rodfrugtmarkerne, men ogsaa mellem de forskellige Egne, Zorder og dyrkede Sorter. Kartoflerne have saaledes ved Optagningen givet en god Høst i det nordøstlige Sjælland og Fyen og paa Sjællands Østkyst Nord for Aarhus, særlig Nord for Limfjorden, saa at endog flere af de modtagne Beretninger melde 100—120 Tdr. pr. Td. Land; hvorimod de i de øvrige Egne af Landet kun have givet en Middelhøst eller som paa de lette Zorder inde i Sjælland endog derunder, især hvor de vare lagte paa høje tørre Zorder, der mindst kunde taale Solheden, saa Knoldene standsede i Væksten og bleve meget smaa; men hvis Udbyttet ikke efter Optagningen var blevet yderligere forringet, vilde Landet i dets Helhed dog have en ret god Kartoffelavl. At dette ikke er fæstet, skyldes den Omstændighed, hvorover der i saa at sige alle Beretninger klages, at de i ualmindelig stort Omfang ere

blevne bedærvede, hvad enten de erebjergede i Kuler eller i Kjældere, og det uagtet de vare optagne i gunstigt Vejr, godt henkulede og tilsyneladende temmelig sygdomsfrie ved Optagningen; ikke desto mindre ere $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ ja undertiden endog Halvdelen bleven ødelagt siden Optagningen, mange Steder, f. Ex. Mors og flere Egne i Jylland, har man ilet med at opfodre dem, og hvis Ødelæggelsen, der hidtil er vedbleven trods en ofte gjentagen Sortering, ikke standser, vil der i flere Egne blive Trang paa Læggekartofler til Foraaret. Grunden til, at de vise sig saa lidet holdbare, ligger dels i, at de mange Steder begyndte at voxe paany, da Eftersommerregnen begyndte, og de paa ny ansatte Knolde eller Udværter paa de tidligere Knolde ere altid tilbøjelige til at fordærves, dels i, at Sngdommen, der kun var sparsomt tilstede, fandt gunstig Vejligbed til at udbrede sig, da Regnen kom, og dels i, at Kartoflerne ofte optoges uden at være fuldt modne, skjøndt man, paa Grund af at deres Sommervært var bleven forhalet ved Tørken, ofte opfatte Optagningen 2—3 Uger ud over den sædvanlige Tid. De tidlig modne Kartofler have de fleste Steder viist sig holdbarest, men vare ofte temmelig smaa, og ligesaa have ogsaa de røde Kartofler ifølge Beretninger baade fra Lolland og Jylland staaet sig bedre end de hvide og vilde, da de i det Hele taget synes mindre udsatte for at angribes af Sngdommen, viist vinde større Udbredelse, hvis de leverede en ligesaa velsmagende og fin Kartoffel som de hvide. Kartofler, der vare gjødsfede med kunstig Gjødning (Mejellones Guano), have flere Steder i det nordlige Jylland givet et meget stort Udbytte.

Rodfrugterne, for hvilke Sommeren havde været saa overordentlig uheldig, dels paa Grund af en mangelfuld Spiring i Forsommeren, dels ved en Måsse af Insektangreb og Plantesygdomme i Forbindelse med Tørken i Sommerens Løb, bedrede sig vel noget i det gunstige Efteraarsvejr, men de vare overalt trykkede saa stærkt af Tørken og tillige mange Steder saa stærkt medtagne af Larveangreb paa Top og Rod, at der ikke kunde naaes en Middelhøst, ja at Rodfrugtudbyttet for hele Landet vel end=

og blev $\frac{1}{3}$ under det almindelige. Optagningen i Slutningen af Oktober og Begyndelsen af November fandt Sted under meget heldige Vilkaar, men den pludselige Vinter, der indfandt sig en Uges Tid ind i November, traf mange Koer ubækkede, ja mange Marker uoptagne, thi man tøvede iaar usædvanlig længe med Optagningen, dels for at de kunde faa Lejlighed til end yderligere at voxe i det gunstige Vejr, dels for at kunne opfodre Toppen og derved bøde paa Foderknapheden. Imidlertid var denne første Vinter saa kortvarig, at der næppe derved blev afstedkommet synderlig Skade, undtagen hvor man havde afstaaet og bortført Toppen uden at optage Rødderne, men der trængte Frostene ned i de friske Saar og gjorde en hurtig Opfodring nødvendig. Det er imidlertid altid en mislig Sag at udskyde Røeoptagningen over 1ste November, ja 1856 lærte os jo endog, at vi allerede i Oktober kunne faa en skadelig Frost. Der er meget ulige Meninger om, hvilken Rødfrugt-art der iaar har givet det bedste Resultat; paa Øerne og enkelte Steder i Jylland synes Guleroden at have været den bedste, medens andre Steder i Jylland, hvor Toppen ikke var ødelagt af Meldug eller Lus, Rutabagaen og Turnipsen synes at have givet bedst. Udbyttet var paa veldrevne Marker mellem 150—250 Tdr. pr. Td. Land, medens der dog ikke habes saa Exempler paa, at der ogsaa iaar er avlet 300 Tdr. og endog derover. Sukkerroerne vare daarlige trods den bedre Behandling, der i Reglen bliver dem til Del; de have næppe givet $\frac{2}{3}$ af en almindelig Høst, og Regnen i September forringede deres Sukkerholdighed betydelig. Raalen i Haverne og paa Marken led overordentlig meget af Raalorm, og den tidlige Frost, der traf mange endnu ikke kulede Hvidkaal, forringede end yderligere det tarvelige Udbytte af disse. Da Knopormen iaar har stadet Koerne i en hidtil næsten ukendt Maalestof og endog aldeles ødelagt hele Tdr. Land med Koer og Gulerødder, skulle vi her efter en Beretning fra Amager anføre et der engang benyttet Middel mod disse: I Sommeren 1858 havde vi her paa Gaarden et Stykke med Koer, der angrebes stærkt af

Knoporm i Juli og August Maaneder. Tilfældet vilde, at vi havde en Flok Smaagribe (40—50 Stkr.), som af og til slap ud og da stadig søgte Roemarken i Nærheden af Gaarden, hvor de bestandig pillede Knopormene op uden i mindste Maade at beskadige Roerne, og Udbyttet blev over al Forventning godt, uagtet vi det Aar havde endnu flere Knoporm end iaar.

Vintersædens Røgning har iaar været særdeles heldig, Fremspiringen udmærket, og den staaer nu særdeles godt, — saaledes lyde gennemgaaende Beretningerne fra alle Egne. I den første Uge af September faldt der en Del Regn, men Jorden trængte i høj Grad dertil, drak den med Begjærlighed og tættedes noget, hvortil den trængte, da den i Reglen var for løs. Den 11te, 12te, 13de begyndte Saaningen, og Arbejdet gik nu saa raft fra Haanden, at man i mange Egne var færdig inden 14 Dages Forløb, og de fleste Steder inden Maanedens Udgang; kun i de lette Egne midt og Vest i Jylland, hvor der jævnlig tages Rug efter Kartofler, eller hvor man af Mangel paa Markfred ikke ynder at saa Rugen tidlig, trak Saatiden ind i Oktober. Endnu saaer man i de fleste Egne Rugen før Hveden, men i nogle Egne er man dog i de senere Aar gaaet over til at saa Hveden først. Jorden var i Reglen udmærket bekvem, men dog undertiden vel løs for Hveden, hvorfor man oftere end almindelig har seet Ring- og Stang-tromlen i Gang i dette Efteraar. De allerfleste Rjærner spirede hurtig og godt frem, og da Vejret gennem Oktober var mildt og frodigt, skjød Vintersæden raft frem. Hveden blev vel endog paa sine Steder drevet for stærkt i det milde Vejr og den løse Jord, og navnlig viste den sig paa Lolland ængstelig langhalsket og smalbladet; men da den lille Vinter kom den 8de November, blev den standset i sin geyle Fremvæxt, og den har i den senere forløbne Tid udviklet sig paaen heldigere Maade, buftet sig godt og bredt sig henad Jorden uden at styde for raft i Vejret. Saavel den som Rugen staa derfor nu som oftest udmærket kraftig, og navnlig maa den sidste mange Steder holdes i Tømme ved Afgræsning med Faar, og det uagtet de

fleste Marker i dette Efteraar have været hjem søgte af Orm, Oldenborrelarver, Smældelarver og Snegle. Disſes Angreb, der iaar ligesaa godt traf den ſildig ſom den tidlig ſaaede Sæd eller i Modſætning til det almindelige maatte endog vare ſtærkeſt paa den forſtnevnte, bleve endog en Tid temmelig truende, begunſtiget af det milde Oktober Vejr, men den tidlige lille Vinter i Begyndelſen af November ſtandsede dem aldeles, og det gode Vejr i den ſenere forløbne Tid har i det væſentlige udbedret den bevirkede Skade, om der end navnlig i det nordveſtlige Jylland og i Limfjordsøegnene haves Exempler paa, at ſtore Stykker af Rugmarkerne vare ſaa aldeles ødelagte, at de maatte omplojes. Det er iſær, hvor Jorden har ligget løſt i den nærmefte Tid efter Saaningen, eller hvor den af Naturen er ſtærkt muldet og ſvampet, eller hvor Rugen er ſaaet efter Vælgſæd (Værtter eller Biffer), at diſſe Angreb af Orm og Snegle have været værſt. — Endnu ſkal i Anledning af det andetſteds omdebatterede Spørgſmaal nævnes, at i flere Beretninger fremhæves, at den tromlede Hvede ſtaaer bedre end den utromlede, og at den er bedre efter Halvbraſ end efter Helbraſ, da Jorden i denne er bleven for løſ.

Efteraarsarbejderne ere blevene godt fremmede iaar. Dette ſtyldes dels, at den lille Høſt ſaa tidlig blev bragt til Side, dels at Vintersædens Røgning gif let fra Haanden, dels at Jorden var ſaa bekvem at ploje, og Vejret ingen Standſninger forvoldte undtagen det korte Snelæg i Begyndelſen af November, der imidlertid hurtig tøde bort i det paafølgende milde Vejr, tilmed da Jorden ej forud var froſen, ſaa Sneen ogſaa tøde fra neden af, og Væden ſank hurtig i Jorden, der vedblev at være bekvem, dels at Tærſtearbejdet kun har lagt ringe Beflag paa Arbejdskraften, da den tarvelige Høſt og ringe Fodermængde opfordrer til ikke at tærſte forud til Salg, men kun efterhaanden at udtærſte det Nødvendige for at ſkaffe Foder. Mange Steder var man af diſſe Grunde allerede færdig med Stubplojningen midt i Oktober, og kun hvor man tøvede dermed for at redde Stubgræsningen til Kvæget, eller

hvor man, som f. Ex. de mindre Jordbrugere paa Lolland, vilde staae Hestene for den noget haarde Pløjning i den tørre Oktober, traf Stubpløjningen ud til ind i November eller endog til Slutningen af denne Maaned; man gif da ogsaa tabt af den Fordel, man iaar havde ved at faa en Del Ukrud bragt til Spiring ved en tidlig Pløjning. Megen Stubjord er pløjet 2 Gange, og det er længe siden, at Jorden er vinterlagt saa tør, smuk og heldig som iaar. Ogsaa den meste Grønjord er pløjet, og Gjødning til Udlægsmarken udført og nedpløjet. Da Arbejdskraften har været ret rigelig, ere ogsaa andre Efteraarsarbejder blevne godt fremmede; Mørgelvoغن har været i Gang, Jordflytning er udført, og i de Egne, hvor Dræningen endnu ikke er færdig, er der blevet udført en Del Dræningsarbejde, som imidlertid for en Del hæmmedes ved, at Jorden en lang Tid var for tør at grave, og senere ved at Grøfterne faldt sammen, da Frosten i November kom saa brat og uventet.

Ogsaa for Græs væxten var Efteraaret særlig heldigt. Jorden trængte til Vand, alt var næsten ved at visne bort; Regnen i Slutningen af August og Begyndelsen af September bødede foreløbig herpaa, om det end vedblev at være noget knapt gjennem hele Efteraaret, især i de dybere Jordlag, saa at Brønde og Vandbeholdninger bleve yderst sparsomt forsynede; selv Sneløget i November, som dog ved sin Borttøen trak i Jorden og ikke løb af, kunde ikke kjendes i Brøndenes Vandstand undtagen i det sydlige Sjælland, Lolland, Langeland og sydlige Fyen, hvor der faldt en overordentlig stor Snemængde fra $\frac{1}{2}$ til $1\frac{1}{2}$ Alen i et jævnt Lag. Men, som antydet, Overfladen blev dog holdt tilstrækkelig fugtig gjennem Efteraaret til at den, begunstiget af et mildt Vejr, kunde give en god Efteraarsgræsning. Især kom Regnen sidst i August netop tidsnok til at redde de fleste unge Kløvermarker; saalænge nemlig Kornet staaer og groer paa Udlægsmarken, kan den nye Kløver og Græs, skjærmet mod den brændende Solhede, mærkbarlig godt holde Livet, men saasnart Kornet er høstet og Stubbene staa bare, kommer deres farligste Tid, og vedbliver

da Tørken, kunne de i Løbet af kort Tid gaa helt bort. Regnen, vi fik ved Høstens Slutning, var derfor saa særlig velkommen, og om de nye Kløvermarker end ingenlunde kunne siges at være stærke, og deres Stjæbne endog stærkt vil afhænge af Vinteren og Foraarstiden, saa staa de dog paa Verne ret godt og sluttede og trænge ikke i nogen særlig Grad til Efterbedring. Dette er derimod Tilfældet i Jylland, og nogle Steder har man allerede i Efteraaret udsaaet Kløver- og Raigræsfrø, Sneglebælg, Thimothe og Hvas Hundegræs; andre Steder vil man tøve dermed til tidligt Foraar og da saa paa Sneen, ligesom man lægger ud i Rug; atter andre Steder har man brugt eller vil man bruge Overgjødsning, kunstig Gjødning eller lign., og endelig findes der ogsaa de Steder, hvor man har pløjet Jorden om og med eller uden Tilskud af kunstig Gjødning vil tage en Kjærv endnu, enten fordi Græsset er gaaet helt bort, eller fordi man ingen Tid sætter til en Efterbedring af en tildels mislykket Græsmark. Imidlertid er det langt fra alle Steder, ja endog kun de færreste Steder, at Græsmarkerne mindre gode Tilstand søges afhjulpen ved et af de her nævnte Midler; som Regel kan siges, at selv om man er misfornøjet med dem, gjør man dog intet for at hjælpe paa dem; den Bemærkning, som en Beretning fra Vendsyssel indeholder om dette Punkt, gjælder for mere end en enkelt Lokalitet; der skrives: Kløver- og Græsmarker paa lette Jorder i svag Gjødningskraft se daarlige ud og trænge haardt til Eftersaaning, men desværre bliver der ikke stænket Græsset den Omhu, som det fortjener, og naar Frøet er kjøbt og saaet, bliver det Jordens Sag at levere Græs; vil den ikke, saa klager man derover, men hjælper ikke selv derpaa. — I nogle Egne, f. Ex. ved Aarhus og Silkeborg, ere Kløvermarkerne fra ifjor endnu mere medtagne af Tørken og Knoporme end den unge Kløver, og man har ogsaa paa disse prøvet en Eftersaaning af Græsfrø, navnlig Raigræsfrø. Atter andre Steder har Kløversilken i ikke ringe Maal bidraget til yderligere at svække Græsmarkerne.

Men uagtet alt dette maa det dog siges, at Efteraaret har været gunstigt for Græsmarkerne, og at, om det end tog Tid, inden de efter Sommerens voldsomme Træk kunde begynde at rette sig, og saa meget mere Tid som Kvæget i September tog Spirerne, saasnart de grønnedes, saa naaede dog Markerne, navnlig i Oktober, en Friskhed, som de ikke havde haft siden Begyndelsen af Maj. Vel kom denne Frodighed for sent til at kunne støtte de bedre Mejerier, der allerede i første Halvdel af Oktober toge Kvæget paa Stald, og vel var det frodige Græs ikke kraftigt, saa det Kvæg, der udelukkende var henvist til dette og ikke Morgen og Aften fik en støttende Givt paa Stalden, snarere satte af paa Huld og Mælk end tog til, men nægtes kan det dog ikke, at for mange Egnes Vedkommende, særlig i Jylland og da igjen særlig i de lette Egne, ydede denne rigelige Eftergræsning en værdifuld Støtte i et saa fodertrængt Aar, som det indeværende vil blive for disse Egne. Imidlertid vilde man vist ofte have ladet sig friste til at bruge denne Støtte længere end tjenligt vilde være, hvis ikke Vinteren i Begyndelsen af November havde drevet Kvæget paa Stald, og i flere Beretninger fra Jylland hedder det, at man begyndte at haabe paa at kunne holde Kvæget ude til Jul; det bemærkes derfor med Føje i en Beretning fra Bjerre Herred: Vinteren i November var et Gode, da den satte en Stopper for at lade Kvæget komme ud, thi ved den sildige Græsgang tabes ofte mere, end der vindes, og i et saa foderknapt Aar kunne mange Bønder og Smaakaarsfolk ej modstaa at lade Kvæget komme ud, mens Markerne ere grønne.

At det sildige Efteraarsgræs ikke alene er i Stand til at yde Kvæget et tilstrækkeligt Foder, saaes der mange Exempler paa iaar, thi hvor der ikke som nævnt gaves Tilskud Morgen og Aften, gif Kvæget tilbage i Huld som det tabte i Mælk, og da man endelig tog det ind, var der næsten intet Forslag i Foderet, man maatte give større Givter end sædvanlig, og det uagtet Foderet i det Hele taget baade er sundt, godt bjerget og nærende, om end Mange, ved at se hen til, at det gaaer saa

stærkt med, kalder det udbrøjt. Paa Derne vil Foderet ventelig slaa til uden særlige Vanskeligheder, men i Inland er Fodermaassen betydelig mindre, især i de lette Egne, og der vil der blive fuld Brug for Bydens Eone til at spare og hjælpe sig igennem med Lidt. I hele det nordlige Inland og i det midterste og vestlige har man da ogsaa maattet formindste Besætningerne i nogle Egne med 5 til 10 pCt., i andre Egne, f. Ex. Besten for Silkeborg, endog med 25—30 pCt., især paa smaa Gaarde, hos Boelsmænd og Husmænd, og Markederne vare derfor især i Begyndelsen af Efteraaret (September) stærkt overfyldte og Priserne gennemgaaende lave undtagen paa de bedste Dyr, hvorimod Priserne, rimeligvis begrundet i det gode Efteraarsvejr, havde sig en Del paa Markederne i Oktober og November, saa at man nu kan sige, at gode Kælvkøer betales fuldt ud med samme Pris som tidligere, at gode Stude ikke ere stort billigere, medens magre Stude ere solgte til 1,60 á 2 Kroner pr. Lpd., og Overløbere, Kastere, sildig kælvende eller daarlig malkende Køer ere solgte til meget lave Priser eller have endog ofte været helt usælgelige, hvorfor en Mængde ere slagtede, og Kjødet solgt til en saa billig Pris, som man ikke i mange Aar har kjendt. En Mængde magert Kvæg er sendt til England, ligesom der ogsaa nu i Efteraaret, hvad ellers aldrig plejer at være Tilfældet, er ført en betydelig Del Kvæg op til Husum og andre Markeder i Slesvig og Holsten. Ogsaa Hestebesætningen har man søgt at reducere; Plage og Føl ere solgte billig, og gamle Arbejdsheste have ofte været usælgelige eller ere afhændede om trent for den Pris, Huden vil koste. Derimod ere baade Faar og Lam hele Efteraaret solgte til retgode Priser.

Af de modtagne Beretninger hidfattes følgende:

Fra Egnen mellem Taastrup og Rjøge. I vor velhavende og konservative Egn her paa „Heden“ skeer ikke meget Nytt; man driver sin Jord gennemgaaende ret godt, men efter Fædrenes Skik; Høsten slaaer sjældn fejll, og hvorfor skulde man saa anstrenge sig? Hos Befolkningen giver Velstanden sig ikke

meget tilkjende i det Ydre, men den har dog vist været medvirkende til, at man allerede i en Mæræfte har undet sine Dyr et anstændigt Udkomme, og derfor er der ogsaa udbredt over Befolkningen saavel som over Kreaturerne et Præg af Velbefindende. I næsten hver By findes et Fællesmejeri, hvor man paa en nem Maade bliver af med Mælken, saa den behøver ikke at volde Ulejlighed, og naar Adskillige endnu ikke ville afhænde den, saa ligger Grunden snarere i gammel Vane end i virkel ig Interesse for Mejeriet.

Fra det sydlige Sjælland. Et umaadeligt Snefald fandt Sted her paa Egnen, navnlig sønden for en Linie dragen fra Præstø til henimod Gaunø Strand, Matten mellem den 8de og 9de November. Sneen faldt i en saadan Masse, at baade Vinduer og Døre mange Steder vare fuldstændig spærrede om Morgenen. Mange Huse og Bygninger toge megen Skade, idet Tagværket sank sammen under Vægten af Snemassen, som hvilede paa dette. Tagrenden paa Bygninger rettedes ud og trykkes af, især da Tøvejret strax efter begyndte; men størst Skade anrettedes dog paa Træer og Buske i Skove og Haver, hvor Grenene knækkede af. En Gartner i Bordingborg skal have faaet flere Tusinde unge Træer og Planter for en Del ødelagte.
